

Sugaras orvosi munkahelyek létesítése, üzembe helyezése.

Az ellenőrzések tapasztalatai.

Váradi Csaba

NINGYK SSFO OLMSO

Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ
Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Főosztály
Orvosi, Lakossági és Munkahelyi Sugáregészségügyi Osztály

Az orvostechnikai eszközökről (időszakos felülvizsgálat)

4/2009. (III.17.) EüM rendelet

Invazív és intervenciós rtg. berendezések	1 évente
Röntgen átvilágító és felvételi munkahely	2 évente
Sebészeti képerősítő	2 évente

Bejelentési kötelezettség

- Az engedélyes bejelenti az OAH-hoz radioaktív anyag vagy ionizáló sugárzást kibocsátó berendezés
- alkalmazásának vagy üzemeltetésének megkezdését, legalább **30 nappal** a tervezett tevékenység megkezdését megelőzően,
- alkalmazásának, illetve üzemeltetésének megszüntetését, legkésőbb a megszűnést követő **8 napon belül**
- tulajdonjoga megszerzését, valamint névváltozást **8 napon belül** a II. melléklet adatlapon,
- használatára bármilyen jogcímen történő átengedését, **8 napon belül**
- sugárvédelmi megbízott adataiban történt változást **15 napon belül**

ORVOSI MUNKAHELYEK SUGÁRVÉDELMEINEK JOGSZABÁLYI HÁTTERE

- Az atomenergiáról az atomenergia biztonságos felhasználására vonatkozó hazai jogszabály
1996. évi CXVI. Törvény
- Az ionizáló sugárzás elleni védelemről és a kapcsolódó engedélyezési, jelentési és ellenőrzési rendszerről
2/2022 (IV. 29.) OAH Rendelet
- A páciensek védelmére vonatkozó előírások
21/2018. (VII.9.) EMMI rendelet

Engedélyezési eljárások

2/2022 (IV. 29.) OAH Rendelet

A dokumentumokat a SZÜF portálon (ügyfélkapu+, cégkapu) elektronikusan kell beadni.

Az OAH engedélyre szükséges:

- a **radioaktív anyag** alkalmazásához,
- az **ionizáló sugárzást létrehozó berendezés üzemeltetéséhez**,
- ionizáló sugárzást létrehozó berendezés **gyártásához, forgalomba hozatalához** (típusengedély)
- nem helyhez kötött sugárveszélyes **szolgáltatási tevékenység** végzéséhez
- a sugárvédelmi **képzések és továbbképzések** végzéséhez
- az **éves effektív dózis-korlát meghaladásához**
- zárt sugárforrás** szolgálati idejének meghosszabbításához.

Az OAH által kiadott üzemeltetési engedély I. és II. kategóriában legfeljebb 5 évig, III. kategóriában 8 évig hatályos.
55. § és 57. §

Ellenőrzés

- Az OAH a munkavállalók és a lakosság sugárvédelme érdekében az **atomenergia alkalmazóinak tevékenységét**, az általuk alkalmazott radioaktív anyagok és üzemeltetett berendezések **állapotát a fokozatosság elvével összhangban rendszeresen és tervszerűen ellenőrzi**.
- Az OAH jogosult az engedélyesnél előzetesen bejelentett és - ha az ellenőrzés céljának eléréséhez szükséges - **előzetesen be nem jelentett ellenőrzést végezni**. Előzetesen be nem jelentett ellenőrzés esetén az ellenőrzés tényét az OAH képviselője a helyszínen közli az engedélyes erre meghatalmazott képviselőjével, **majd az ellenőrzés végrehajtási feltételeinek kialakítása után haladéktalanul megkezdi az ellenőrzést**.

EGYÉB

190/2011. (IX.19.) Korm. 35. § (5) bekezdés szerint (röntgen)

- a sugárveszély jelzését a berendezést magában foglaló helyiség ajtaján alkalmazza,
- a berendezést magában foglaló helyiséget zárható ajtókkal látta el, és az ajtókat zárt állapotban tartja, amikor a helyiség nincs használatban;
- az MSSZ meghatározza a belépésre jogosult személyeket;
- amikor a berendezés vagy a helyiség nincs használatban, a berendezés üzemeltetéséhez szükséges kulcsokat és a berendezést magában foglaló helyiség kulcsát lemezkezetében tárolják, továbbá
- a kulcsok felvételére feljogosított személyeket meghatározza, a kulcsok felvételére vonatkozó jogosultságot ellenőrzi. (részletesebben az MSSZ tartalmazza)

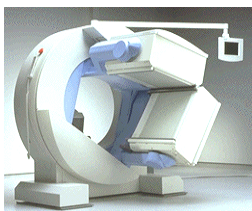
SUGÁRFORRÁSOK FIZIKAI VÉDELME

190/2011. (IX.19.) Korm. Rendelet

Az atomenergia alkalmazási körében a fizikai védelemlről és a kapcsolódó engedélyezési, jelentési és ellenőrzési rendszerről

MSZ 62-7:2017

Sugárvédelem nyitott radioaktív készítmények alkalmazásakor

RADIOAKTÍV ANYAGOK NYILVÁNTARTÁSA

3/2022. (IV. 29.) OAH rendelet

a radioaktív anyagok nyilvántartásának és ellenőrzésének rendjéről, valamint a kapcsolódó adatszolgáltatásról

ORVOSI MUNKAHELYEK SUGÁRVÉDELMÉNEK JOGSZABÁLYI HÁTTERE

SZABVÁNYOK

MSZ 62-4:2017

Sugárvédelem nagy aktivitású gamma-távbesugárzó berendezések és orvosi lineáris gyorsítók alkalmazásakor

MSZ 62-6:2017

Sugárvédelmi előírások zárt sugárforrások közelterápiás felhasználásakor (brachy-terápia)

MSZ 824:2017

Sugárzás elleni védelem orvosi és állatorvosi röntgen-munkahelyeken

Diagnosztikai röntgenberendezések használati csőfeszültség- tartományai

• Mammográf	25...40 kV
• Intraorális rtg.	60...70 kV
• Fogászati panoráma	60...90 kV
• Fogászati CT	80...120 kV
• Csontsűrűség-vizsgáló	90...110 kV
• Felvételi rtg.	40...150 kV
• Átvilágító rtg.	60...111 kV
• CT	80...140 kV

(5.2)

MSZ 824 – Sugárvédelem tervezése

Követelmények és segédlet

Védett helyen
mekkora lesz védelem
nélkül az expozíció?

Mit ír a szabvány?

És/vagy számolunk?

A hazai sugárvédelmi méretezés során alkalmazott
ólomegyenértékek

Munkahely	Néveleges csőfeszültség [kVp]	Ólomegyenérték [mm Pb]	
		Használati sugárzás	Szórt és szivárgó sugárzás*
Fogászati rtg. Mammográfia	25...90	0,5...1,5	0,5
Fogászati CBCT	120	-	0,5 – 1,5
Diagnosztika	125	3,0	0,5
Diagnosztika	150	3,0	1,0
CT vezérlő és T = 1	140	-	1,5

*A szórt és a szivárgó sugárzás ellen megfelelő védelem a tömör téglából ($\rho > 1,6 \text{ t/m}^3$) épült, jól fugázott és vakolt, 12 cm vastag fal, kb. 1 mm ólom-egyenérték.
*150 kV 15 cm betonfödém kb. 3 mm ólom-egyenérték

Szivárgó sugárzás: a röntgenső védőburáján keresztül, de nem a sugárhatároló eszköz kilépőablakán átszivárgó sugárzás

Orvosi röntgenmunkahelyek kialakításának általános követelményei (5.3.; 5.8.)

- A helyiségek alapvető méreteinek normái.
- Kiegészítő helyiségekre vonatkozó követelmények.
- Mesterséges szellőzés: MSZ 03-190:1987 Egészségügyi intézmények mesterséges levegőellátása szabvány előírásai szerint óránként hatszoros légcsere.
- Világítás, monitoros munkahelyen reflexiómentesség, háttérvilágítás folyamatos szabályozhatósága.
- Vizsgálat alatt **audio-vizuális** kapcsolat a pácienssel (E8)
- A röntgenhelyiségben csak a munkához szükséges tárgyak tarthatók (rendelet).

Orvosi röntgenmunkahelyek kialakításának általános követelményei (5.3.; 5.8.)

A munkahely megnevezése	A munkahely legkisebb	
	alapterülete m ²	oldalmérete m
Felvételi munkahely	18	3,8
Dönthető átvilágító szerkezet	22	3,8
Fogászati intraorális, panoráma, álló CBCT röntgenmunkahely külső kapcsolóhelyen	4	1,8

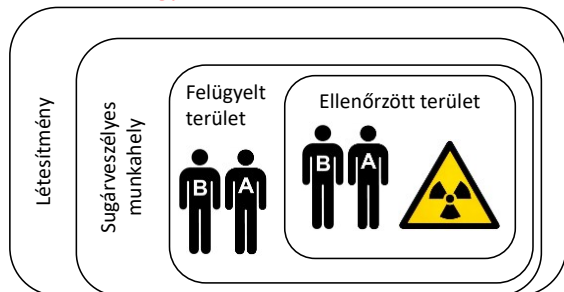
Minimális **belmagasság**: diagnosztika 3 m.
fogászat, 2,65 m.
kisállat felvételezőre nincs belmagasság előírva

A szabvány egyik irányban 10%-os eltérést engedélyez.
Több berendezés esetén: plusz a terület fele, egyharmada.

Orvosi röntgenmunkahelyek általános sugárvédelmi előírások (5.3.; 5.8.)

- Röntgenszerkezetek telepítése, a röntgenső fókusza, valamint a páciens átsugárzott testrésze a faltól **min. 1,5 m** (kivétel mammográfias, fogászati, csontsűrűségvizsgáló, fali állvány és állatorvosi) (E6)
- Sugárveszélyre történő figyelmeztetés:
sugármenet jelző lámpa, sugárveszély tárcsajele
- A belépés szabályozása: „kívülgombos ajtózárr”
- Egyéni védelem eszközei

Orvosi röntgenmunkahelyek felügyelt és ellenőrzött terület

- ellenőrzött: egyéni 1 mSv/év effektív dózis, szemlencse 15 mSv/év, végtagok 50 mSv/év egyenértékű dózis. (Belépési jogosultság, tevékenység, a helyiségben tartható tárgyak.)

Az ellenőrzött területhez a röntgenvizsgálóból leválasztott, a vizsgálóval egy légtérű vezérlő/kapcsoló is hozzátartozik. (E2) (CBCT)

- felügyelt: azok a munkaterületek, ahol a foglalkozási sugárterhelés ugyan nem éri el az ellenőrzött terület besorolásához szükséges mértéket, azonban az ionizáló sugárzás alkalmazásából származó kockázatot, a kockázat jellegének és nagyságának figyelembevételével, ellenőrzés alatt kell tartani.

(Kabinos tüdőszűrő, csontsűrűség-vizsgáló, mammográfiai vizsgáló, intraorális, vagy panoráma fogászati kezelő. A röntgenberendezés külön helyiségben elhelyezett vezérlője/kapcsolója is felügyelt terület.)

(3.3.)

A KÜLSŐ SUGÁRZÁS ELLENI VÉDELKEZÉS LEHETŐSÉGEI (3.4.)

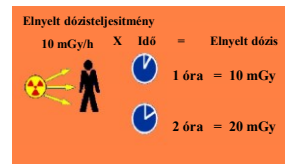
- Idővédelem
- Távolságvédelem
- Sugárelnyelő rétegek alkalmazása

Leghatékonyabb sugárvédelem:

a fenti három módszer együttes alkalmazása, egymással kombinálva

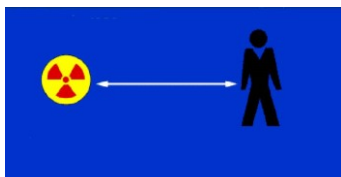
Idővédelem

- Az elnyelt dózis a sugárzási térben eltöltött idővel egyenesen arányos.
- A sugárzási időt csökkenteni kell:
  - felkészülés:
    - ✓ munkafolyamatok átgondolása,
    - ✓ szükséges eszközök előkészítése;
  - begyakorlás (inaktív körülmények között);
  - létszám korlátozás, dózismegosztás;
  - tartózkodási idő korlátozása.

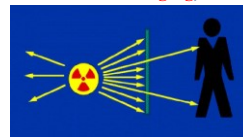
Távolságvédelem

Pontszerű sugárforrások esetén a kialakuló sugárzási tér dózisteljesítménye a sugárforrástól mért távolság arányának négyzetével csökken;

Sugárelnyelő rétegek alkalmazása

A sugárforrás és a védeni kívánt személy közé helyezett, megfelelően kiválasztott anyagból, méretezett sugárvédelmi falak, rétegek, ölmozott paravánok (**rendszám, sűrűség és vastagság**)

Külső sugárterhelés dozimetriájának mérési módszerei:

Személyi doziméter, biodozimetria (vér) (3.4.)

A védett munkahelyek kialakításának követelményei (5.3.)

- Távolságvédelem
- Saját árnyékolás
- Védőfal, védőállás
- A vizsgálóból mennyezetig érő fallal leválasztott nyitott kapcsoló
- A vizsgálóból védőfallal leválasztott vezérlő

A személyzet sugárvédelme felvételi berendezésnél (5.3.; 5.8.)

DÓZISHATÁRÉRTÉKEK FELVÉTELI VÉDETT HELYEKEN

0.4 μSv /felvétel és
40 μSv /hét

- Mérés módja MSZ 824:2017 szerint
- 25 × 25 × 15 cm³ vízfantom
- SID = 1m
- U_{max}(névl.; 80%)[kV]
- Q_{max}[mAs]

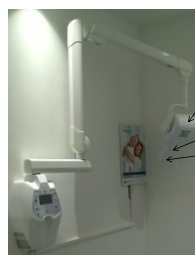

Fogászat, mammográfia
15 × 15 × 10 cm³ vízfantom
U = max. kV
I = max. mA
t = max.
(max. szórt sugárzási tér)

Mérési pontok: (környezet és munkavállaló sugárvédelme) kapcsolóhely
ajtó (ajtórés, áttekintőablak)
szomszédos helyiségek (váró, rendelő, lakószoba, stb.)
ablak (járda, körfolyosó, stb.)

Intraorális fogászati röntgenberendezések

- Egytankos berendezés (a nagyfesz. generátor és a röntgenső közös burkolatban)
- Fókusz-bőr távolság min. 20 cm. (tubus)
- Sugármező max. $\varnothing$ 6 cm
- Falikaros, állványos, gördíthető, kezelőszékre szerelhető

Intraorális fogászati röntgenberendezések

Filmes technika.

Digitális technika.

A digitális képreceptor érzékenysége megfelel a 400-as film-fólia kombináció érzékenységének, a filmes technikához képest csökken a dózis.

Szórt sugárzás: 2 m-re a háttér érték mérhető.

Csőfeszültség: 60 – 70 kV

Általában fix kV és mA

Az időzítővel állítható a dózis (0,02 – 3,2 s)

fejtámasz
0,25 mm ólomgyenértékű
köpeny és pajzsmirigyvédő

Intraorális hordozható fogászati röntgenberendezések

Kézből, vagy állványról exponálható (ez utóbbi ritka)
Röntgenparaméterek: 60 kV, 2 mA.
Általában digitális képreceptorral használják.
A kezelőnek 0,25 mm ólomgyenértékű front védelmet
biztosító ólomgumi köpenyt kell viselni.

Panoráma fogászati röntgenberendezések

Egytankos berendezés
Fejtámasz, álltámasz
Álló és/vagy ülő helyzetű páciens
3 – 10 mm széles sugárnyaláb a detektoron
Hagyományos: film, vagy CR kazetta
Digitális: vonaldetektor
Lézeres pozicionálás
Kefalometriás kiegészítés

Páciens sugárvédelme

legalább 0,25 mm ólomgyenértékű, a
törzset elől-hátul takaró védőkötény

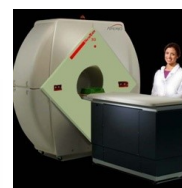
CBCT BERENDEZÉSEK KIALAKÍTÁSAI A PÁCIENS HELYZETE SZERINT

ÁLLÓ

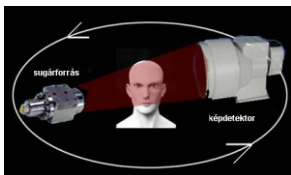

ÜLŐ

FEKVŐ

A CONE BEAM CT KÉPALKOTÁSA

A felvételezés (szkenelés) során a sugárforrás és az érzékelő a páciens feje körül egyszer körbefordulva készít felvételeket. Ezekből a felvételekből a szoftver axiális szeletek sorozatát hozza létre (primer rekonstrukció), amelyek összessége gyakorlatilag a páciens teljes térbeli leképezését tartalmazza. Ebből az adathalmazból a szoftver előállítja azokat a felvételeket, amelyeket a diagnosztikához használunk.

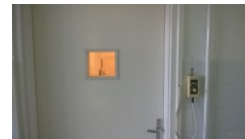
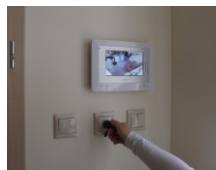
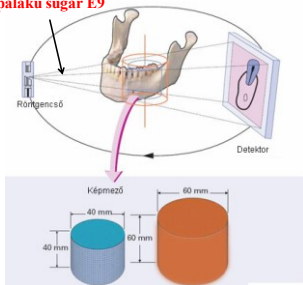
A CONE BEAM CT KÉPALKOTÁSA

Flat-panel detektor

A CONE BEAM CT KÉPALKOTÁSA

Kúpalakú sugár E9

(17,5 x 17,5 cm)

Ráláthatóság: a páciens elmozdulhat, rossz beállítás stb. többlet sugárterhelés!!

Két berendezés esetén a berendezések reteszelve szükséges

Távolságvédelem: 2 m intraorális, 3 m panoráma
3 m környezet sugárvédelem

Mammográfias röntgenmunkahelyek

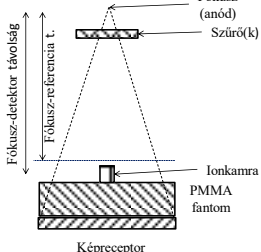
Alkalmazás: szűrés, klinikai
Képmínőség ellenőrzése
Kompressziós lemezek
Mirigydózis

Saját védelem 0,35 mm Pb

Mammográfias röntgenmunkahelyek

- Analóg, direkt-digitális vagy foszforlemez digitális kiolvasással
- Komprimálás – emlővastagság.
- Az automatika az emlővastagsághoz állítja a kV-ot.
- Automatika: AEC vagy a digitális detektor.
- Anód szűrő kombinációk. (Mo-Mo; Mo-Rh; W-Rh; stb).
- Előexpozíció a mAs beállításhoz (digitális).
- 8 – 10 lp/mm felbontás.

Belépőoldali bőrdózis

- Könnyen mérhető
- Egyszerű összehasonlítás
- Nem reprezentálja a kockázatokat
- Figyelman kívül hagyja a sugárminőséget!

(Átlagos) Mirigydózis

$$AGD = D_{b,mért} \times (FDT/FRT)^2 \times (1/B) \times g \times c \times s$$

- Közvetlenül nem mérhető
- Jól reprezentálja a kockázatokat
- A bőrdózis alapján becsülhető, táblázatokkal, amelyek szimuláción alapulnak

g: glandularitási (50%-os mirigységű emlőre korrigál) szorzótényező (HVL-től függ)
c: az 50 %-ostól eltérő mirigységű ekvivalens emlőre vonatkozó korrekciós tényező (HVL-től függ)
s: a sugárminőségre jellemző tényező

Visszaszórás-korrektció a visszaszóródott fotonok figyelembe vételére

Távolságkorrektió az ekvivalens emlő belépő felszínére vonatkozik a mért dózis!

Felvételi röntgenmunkahelyek

Padlóra telepített

Felvételi röntgenmunkahelyek

Mennyezeti csőtartó

Felvételi (fali) állvány

Detektor tartó

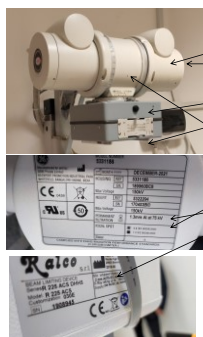
Felvételi röntgenmunkahelyek

Generátor

- Beállítás
- Három-, vagy kétpontos
  - Anatómiai program
  - Páciens méret
  - Érzékenység
  - Denzitás
  - AEC kamra
  - Fókusz méret
  - Rács
  - Munkahely (asztal, állvány)

Csőegység

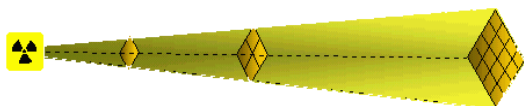
- Cső bura
- Cső
- Sugárrekesz
- DAP mérő
- Fókuszpont jelölése
- Fókusz mérete
- Teljes szűrés feltüntetése

DAP – Dózis-terület szorzat

(felvételi és átvilágító)

- A távolságtól független mennyiség
- Egyszerűen mérhető

Dózis	Táv.
4 Gy	0,5 m
25 cm ²	100 cm ²
100 Gy cm ²	100 Gy cm ²
1 Gy	1 m
0,25 Gy	2 m
400 cm ²	
100 Gy cm ²	

Felvételi röntgenmunkahelyek

A generátor általában 150 kV csőfeszültségre képes, lekorlátozható 125 kV-ra.

Az automatika (AEC) a képreceptornak megfelelő dózis értékét figyeli a megfelelően diagnosztizálható képhez.

AEC kamrák (Automatic Exposure Control)

Felvételi röntgenmunkahelyek

Bucky szerkezet

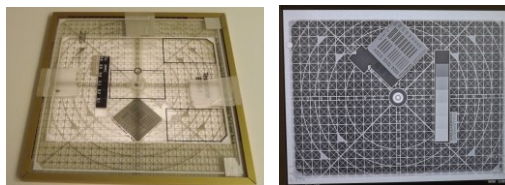

Szórt sugárzás elleni rács
Ratio (rácsvonal rácsraj)
Line: rácsvonalak száma
 f_0 : FDT

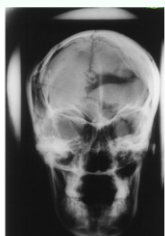
A Bucky szerkezetbe filmkazetta, CR kazetta, vagy digitális képreceptor helyezhető
DRX detektor film helyett
(beépített, kábeles, WIFI, „töltős”, külön akkumulátoros! SBO!)

Kollimáció

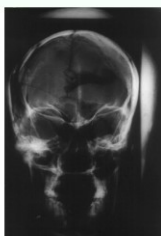
Fénymező láthatósága és egybeesése a sugármezővel

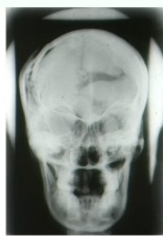
A töltésmennyiség hatása a képre

70 kV- 50 mAs

70 kV- 80 mAs

70 kV- 25 mAs

Csontsűrűség-vizsgáló

Tü, vagy legyezőnyaláb.

90 – 110 kV

Kicsi szórt sugárzási tér.

A kezelő 2 m-re tartózkodhat védőfelszerelés nélkül.

Felvételi röntgenmunkahelyek

Tüdőfelvételi

Kórtermi (Mobil)

Felvételi röntgenmunkahelyek (5.3.; 5.8.)

- Sugárvédett hely (kapcsolófülke, védőfal)
- Kórtermi:
  - 4 m távolságvédelem, 0.25 mm Pb egyenértékű kötény,
  - 0.5 mm Pb egyenértékű védőfal, 2.0 mm Pb egyenértékű védelem a kazetta mögött
  - Kazettatartó állvány, vagy páciens a kazetta rögzítésére
  - Fényrekesz beállítás
  - A szomszédos ágyon fekvő beteg lakosságnak számít. (E12)**

Felvételi röntgenmunkahelyek
CT munkahely

Felvételi röntgenmunkahelyek

CT

Felvételi röntgenmunkahelyek

CT

CT munkahely

- Vizsgálóban csak a beteg tartózkodhat
- A beteget kézzel tartani tilos
- Automata kontrasztanyag adagolás alkalmazása

CT munkahely

Gantry: cső és detektor forog a páciens körül.

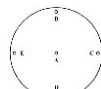
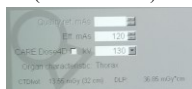
Axiális és helikális felvételek

Nyalábszélesség.

Szeletvastagság.

DLP (hosszra vonatkoztatott dózis)

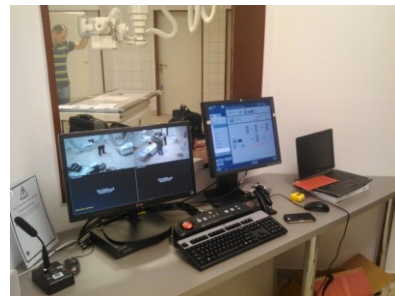
CTDI (CT dózisindex)

Fej: Ø 16 cm
Test: Ø 32 cm

$$\text{Számított CTDI}_{\text{ref}} = (1/3) \text{CTDI}_A + (2/3) ((\text{CTDI}_B + \text{CTDI}_C + \text{CTDI}_D + \text{CTDI}_E) / 4)$$

Felvételi röntgenmunkahelyek

A személyzet sugárvédelme átvilágító berendezésnél

ÁTVILÁGÍTÓ ÜZEMMÓDBAN AZ ORVOS VÉDETT TARTÓZKODÁSI ZÓNÁJÁBAN VÉGZETT MÉRÉS

15 $\mu\text{Sv/h}$

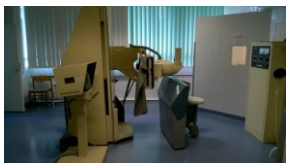
•Mérés módja MSZ 824:2017 szerint

• $25 \times 25 \times 15 \text{ cm}^3$ vízfantom

• $U = 90 \text{ kV}$

• $I = 1 \text{ mA}$

A tartózkodási zóna 40-160 cm magasságú sávjában ne haladja meg a $15 \mu\text{Sv/h}$

Átvilágító
Általában távvezérelt.
Vezérlő mérete!

Átvilágító berendezések

Folyamatos, vagy impulzus átvilágítás
AERC átvilágítási automatika (kötelező)
Képerősítő, vagy dinamikus detektor
Sugárrekesz

Geometriai nagyítás

Finom rács (szórt sugárzás elleni rács)

Rács adatok

Sebészeti C-íves

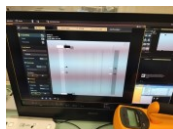
Mobil röntgenberendezés.
Kétmonitoros rendszer a folyamat követésére.

Intervenciós röntgenberendezés

Fix telepítésű röntgenberendezés.
Speciális kialakítás.
Angiográfiai és kardiológiai alkalmazás.
Külső vezérlőhelyiség.

DSA-digitális szubtraktív angiográfia

Sebészeti C-íves és intervenciós berendezéseknél nincs védett tartózkodási zóna, a mért dózisteljesítmények tájékoztató jellegűek, nincsenek szabványos mérési feltételek. Az automatika beállítása elfogadható. A méréseket a védőfelszerelés mögött kell elvégezni.

Átvilágító, SKE, intervenciós munkahely (3.9; 5.3; 5.8)

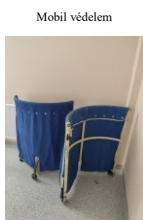
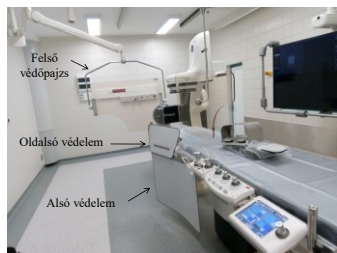
- A helyiségvilágítás csökkenthető legyen

Védőfelszerelések:

- Ólomgumi köpeny
- Pajzsmirigyvédő gallér
- Ólomgumi kesztyű
- Ólomszemüveg
- Védópajzs
- „Rumbakötény”
- Védőülés

A helyiségben a páciensen kívül csak a vizsgálatban résztvevő személyzet tartózkodhat

Védőfelszerelések intervenciós munkahelyen

Egyéni védőfelszerelések intervenciós munkahelyen

Az ólomgumi köpenyek sugáryengítése

• 0,50 mm ólom- egyenérték	• 0,25 mm ólom- egyenérték
• 60 kV; < 1 %	• 60 kV; 2 - 3 %
• 100 kV; 3 - 7 %	• 100 kV; 8-15 %

Az egyéni védőfelszerelés hatásossága a nyaláb energiájával szorosan összefügg!

A dolgozók és páciensek sugárterhelése

- Jelentős sugárterhelések lehetősége mind a páciens, mind a dolgozók tekintetében
- A sugárterhelések folyamatos nyomon követése
- Dóziscsökkentési módszerek alkalmazása

A páciens sugárterhelésének csökkentése mindig együtt jár a személyzet sugárterhelésének csökkenésével !

Sugárterhelést csökkentő stratégia

- Speciális radiológiai berendezések
  - Gyermek radiográfia
  - Egészségügyi szűrőprogramok
- Karbantartás, QA/QC
- Dozimetria, irányadó dózisszintek
- Egészségügyi fizikus
- Sugárvédelmi érzékenység, képzés
- Fogamzóképes nők, magzat védelme

Teljes szűrés

≤ 70 kV 1,5 mm Al egyenérték (intraorális)

> 70 kV 2,5 mm Al egyenérték

- sugárminőség javítása
- a lágy sugárkomponensek kiszűrése

A páciens dózisos csökkentése Technikai eszközök

- Időben elhúzódó eljárások esetén csökkentjük a sugárzásnak kitett bőrfelület dózisait pl. a nyaláb irányának változtatásával,
- Tartsuk minimumon a HDR üzemmód időtartamát és a sorozatfelvételek számát,
- Ne alkalmazzunk indokolatlanul geometriai nagyítást,
- Ne használjunk rácsot kisméretű páciens esetén.

Indokoltság

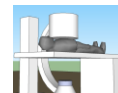
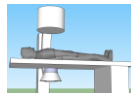
Az orvosi sugárterheléssel járó beavatkozás esetén

- csak szakmailag indokolt esetben, illetve mértékben és a sugárterhelést kapó személy érdekében lehet alkalmazni,
- ha a beavatkozással járó kockázat kisebb a beavatkozás elmaradásával járó kockázatnál,
- valamint a megfelelő diagnózis más, nem ionizáló sugárzást alkalmazó eljárással nem érhető el (UH, MR, stb.).

A páciens dózisos csökkentése Technikai eszközök

- **Minimális sugármeneti idők (E3)**
- A lehető legnagyobb csőfeszültség és legkisebb csőáram használata
- A lehető legnagyobb fókuszbőr távolság

- Mindig csökkentjük a nyalábméretet az indokolt legkisebb méretűre
- Árnyékoló alkalmazása

21/2018. EMMI. rendelet és az EU BSS

- Indokoltság
- Optimálás
- Diagnosztikai irányadó szintek
- Népeségi sugárterhelések becslése
- Átfogó minőségirányítás (+klinikai auditok)
- Nem tervezett, szándékolatlan besugárzások
- Elbocsátási kritériumok

Indokoltság

Fogamzóképes korban lévő nők esetében a beutaló orvosnak és a kezelőorvosnak is kötelessége tájékozódni az esetleges terhességről, vagy a szoptatás tényéről.

Terhesség esetén, illetve ha a terhesség nem kizárható, a radiológiai beavatkozás típusától függően az anya és a magzat sugárvédelme érdekében különös figyelmet kell fordítani a beavatkozás indokoltságára és a sugárterhelés mértékére.

Szoptató nőknél az izotópdiagnosztikai beavatkozások, vagy kezelések csak indokolt esetben végezhetők el, tehát a beavatkozással járó haszon meghaladja a radioizotópos beavatkozás elmaradásával járó kockázatot.

Radiológiai eljárást alkalmazó munkahelyeken figyelmeztető feliratot kell elhelyezni, ami felhívja a nők figyelmét a fennálló veszélyekre, illetve a terhességük, vagy szoptató voltak bejelentésére.

A radiológiai eljárások alkalmazásával kapcsolatos feladatok és felelőségek (5.6.)

az érintett személyek tájékoztatása.

Páciens: tájékoztatás a kockázatról, ólomtakarás alkalmazása (a direkt nyáláb < 5 cm-re a sugár érzékeny szervtől)

Kísérő: tájékoztatás a kockázatról, megfelelő védőeszköz alkalmazása (ólmagumi köpeny, pajzsmirigyvédő, ólmagumi kesztyű)

Optimálás

A sugárterhelés optimalizálása :

- A kívánt diagnosztikai eredményt az ésszerűen elérhető legalacsonyabb sugárterheléssel kell megszerezni,
- rendszeres minőségbiztosítást és minőségellenőrzést kell alkalmazni,
- sugárterápiás célból alkalmazott eljárás esetén a célterefogat nagyságát és dózistát egyedileg kell megtervezni.

A radiológiai beavatkozás alkalmazása, a sugárterhelés optimalizálása, valamint az indokoltság megalapozása érdekében a beutaló orvos és a kezelőorvos intézkedik a tervezett eljárás alkalmazása szempontjából fontos **korábbi diagnosztikai adatok beszerzéséről**, illetve szükség esetén gondoskodik azok átadásáról.

Korlátozás

Van dóziskorlát:

- Lakossági expozícióra
- Foglalkozási expozícióra

Nincs dóziskorlát:

- Orvosi célú expozícióra (E1) (diagnosztikai irányadó szintek)

Diagnosztikai irányadó szint

- Átlagos testméretű betegre vagy fantomok csoportjára vonatkozó dózisszintek a diagnosztikai radiológiában és aktivitás szintek a radiofarmakonok esetében.
- A diagnosztikai irányadó szinteket tipikus vizsgálatokra, irányadóként kell meghatározni a vizsgálatot végző és a vizsgálatot kérő orvosok számára.

Diagnosztikai irányadó szint Sugárbiológiai és Sugár-egészségügyi Főosztály

Nemzeti páciensdózis-felmérő program II.

<https://www.nnk.gov.hu/index.php/sugarbiologiai-es-sugar-egeszseguyi-foosztaly/sugarvedelem/orvosi-sugarterhelek/nemzeti-pacienzdosis-felmero-program>

- Útmutatók és páciens dózis bekérő lapok

RADIOLÓGIA
INTERVENCIÓN
GYERMEKRADIOLÓGIA

Diagnosztikai irányadó szint Sugárbiológiai és Sugár-egészségügyi Főosztály

Országos érvényességű Diagnosztikai irányadó szintek

<https://www.nnk.gov.hu/index.php/sugarbiologiai-es-sugar-egeszseguyi-foosztaly/sugarvedelem/orvosi-sugarterhelek/nemzeti-pacienzdosis-felmero-program-2>

- Gyermekradiológia – Röntgenfelvételezés
- Gyermekradiológia - CT vizsgálatok
- Mammográfia – felnőtt
- Röntgenfelvételezés – felnőtt
- CT felvételezés – felnőtt
- Átvilágítás – felnőtt
- Intervenció - felnőtt

Orvosi sugárvédelem NNGYK

<https://www.nnk.gov.hu/index.php/sugarbiologiai-es-sugar-egeszseguyi-foosztaly/sugarvedelem/orvosi-sugarterhelések/nemzeti-pacienoldozis-felmero-program-3>

A páciensek védelme érdekében sarkalatos fontosságú, hogy a megfelelő szakmai útmutatók álljanak rendelkezésre az egyes eljárások alkalmazásának felületéről (3. 3), melyet az Országos Tisztifőosztás ezúton tesz közzé a honlapján. Az ezen oldalon található szakmai útmutatók tartalmazzák az egyes eljárások kivitelezésének részletes leírását, a szükséges kiegészítő berendezések felsorolását; ahol szükséges, ott a javasolt technikai paramétereket is közli. Ezeket felül annak érdekében, hogy az észszerűen elérhető legalacsonyabb mértékű legyen az eljárások kockázata, leírják az eljárások indikációt és kontraindikációt, alkalmazásukat lehetőség esetén és a páciens várható sugárterhelésének mértékét.

Gyermekradiológia - Röntgenfelvételzés		Röntgenfelvételzés - felnőtt	
Vizsgálati eljárás	DAP (mGy/cm ²)	Vizsgálati eljárás	DAP (mGy/cm ²)
Mellkas <=5,0 kg	25	Ágyéki gerinc LAP	1500
Mellkas - 5,1-15,0 kg	35	Ágyéki gerinc LAT	3000
Gyermekradiológia - CT vizsgálatok		Mammográfia - felnőtt	
Vizsgálati eljárás	DLP (mGy/cm)	Vizsgálati eljárás	Mirigyedős (mGy)
Koponya - 1-6 év	970	klinikai mammográfia, egy nézet, emlőliént	1,55
CT felvételzés - felnőtt		Átvilágítás - felnőtt	
Vizsgálati eljárás	DLP (mGy/cm)	Vizsgálati eljárás	DAP (Gy/cm ²)
Ákut has	2100	Nyelőcső röntgenvizsgálata kontrasztanyaggal	24,5
Ákut stroke	2100	Intervenció - felnőtt	
Intervenció - felnőtt		Vizsgálati eljárás	DAP (Gy/cm ²)
Vizsgálati eljárás	DAP (Gy/cm ²)	Alui végtagi angiográfia	49

Általános indokolt radiológiai eljárások - FOGÁSZATI RADIOLÓGIA
 Általános indokolt radiológiai eljárások - DIAGNOSZTIKAI ÉS INTERVENCIÓS RADIOLÓGIA
 Általános indokolt radiológiai eljárások - INTERVENCIÓS RADIOLÓGIA
 Általános indokolt radiológiai eljárások - NUKLEÁRIS MEDICINA
 Általános indokolt radiológiai eljárások - SUGÁRTERÁPIA

Röntgendiagnosztika - szakmai útmutatók CT és röntgen protokollok
 Nukleáris medicina - szakmai útmutatók Izotópdiaagnosztika és -terápia
 Sugárterápia - szakmai útmutató Daganatos megbetegedések sugárkezelési
 Fogászati radiológia - szakmai útmutató Intraor

ÁLLAPOTVIZSGÁLATOK ÉS ÁTVÉTELI VIZSGÁLATOK

<https://www.nnk.gov.hu/index.php/sugarbiologiai-es-sugar-egeszseguyi-foosztaly/sugarvedelem/orvosi-sugarterhelések/allapotvizsgálatok-es-atveteli-vizsgálatok>

Mellékletek:

Dokumentum neve	Dátum
Megrendelői adatlap 2024.pdf	2024-01-18
Vizsgálatok díjai 23.04.19-től.pdf	2023-04-21
Vizsgálatok.pdf	2023-01-12
Módszertani útmutató_radiológia.pdf	2023-01-12
Módszertani útmutató_LINAC.pdf	2023-01-12

MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓK

<https://www.nnk.gov.hu/index.php/sugarbiologiai-es-sugar-egeszseguyi-foosztaly/sugaregeszseguyi-dokumentumtar/modszertani-utmutatok>

Porubszky Tamás szerk.: Állandósági vizsgálatok diagnosztikai röntgenberendezéseken OSSKI Módszertani Útmutató (2006, letölthető PDF állomány)

Belső sugárterhelés ellenőrzése. Útmutató az ÁNTSZ Sugáregészségügyi Decentrumok részére. 2. változat. OKK-OSSKI. 2002.

Elek Richárd, Dr. Porubszky Tamás, Váradi Csaba, Dr. Battányi István (szerzők): Emlőszűrés és klinikai mammográfia Technikai minőségbiztosítási kézikönyv

ORSZÁGOS SZEMÉLYI DOZIMETRIAI SZOLGÁLAT

<https://www.nnk.gov.hu/index.php/sugarbiologiai-es-sugar-egeszseguyi-foosztaly/orszagos-szemelyi-dozimetriai-szolgalat>

A Szolgálat személyi állománya

A Szolgálat feladatai

Az OSzDSz 2023. március 9-ével az NNGYK 1097 Budapest, Albert Flórián út 2-6. szám alatti telephely „B” épületének magasföldszintjére költözött!

LAKOSSÁGI TÁJÉKOZTATÓK

<https://www.nnk.gov.hu/index.php/sugarbiologiai-es-sugar-egeszseguyi-foosztaly/sugaregeszseguyi-dokumentumtar/lakodagi-tajekoztatok>

Ionizáló - radioaktív – sugárzások

Nem-ionizáló sugárzások - elektromos, mágneses és elektromágneses terek

LETÖLTHETŐ KIADVÁNYOK

<https://www.nnk.gov.hu/index.php/sugarbiologiai-es-sugar-egeszseguyi-foosztaly/sugaregeszseguyi-dokumentumtar/letoltheto-kiadvanyok>

S. Christofides, D.R. Dance, A.D.A. Maidment, I.D. Mclean, K.-H. Ng (szerkesztők): A diagnosztikai radiológia fizikája: Kézikönyv tanárok és diákok részére (magyar változat, [letölthető PDF állomány](#))

A radiológiai eljárások alkalmazásával kapcsolatos feladatok és felelőségek

A radiológiai eljárások bármely orvosi alkalmazásáért a kezelőorvos felel.

- az indokoltság megállapításában a beutaló orvosnak és a kezelő orvosnak együtt kell működnie;
- az eljárás kivitelezését a kezelőorvos átruházhatja megfelelő szakképítéssel rendelkező egészségügyi dolgozóra.

A kezelő orvos felelőssége:

- az eljárás indokolása és a sugárterhelés optimalizálása,
- a diagnosztikai eredmény klinikai értékelése,
- korábbi vizsgálatokból származó adatok megszerzése,
- a rendelkezésre álló adatok átadása a beutaló orvosnak,
- az érintett személyek tájékoztatása.
- a segítőket is tájékoztatni kell a kockázatról és megfelelő védőfelszerelést kell biztosítani.

A beteg sugárterhelését jellemző dozimetriai mennyiségek

- belépő oldali bőrdózis (Gy),**
közvetlenül mérhető termolumineszcens (TL) dózismérővel vagy ionizációs kamrával;
- kritikus szervek dózisa (szervdózisok), számítógépes modellezés (vagy fantommérés)
- effektív dózis (Sv),**
- beadott aktivitás (Bq), belső sugárterhelés.

Szerv, szöveti és effektív dózis kalkuláció Monte Carlo módszerrel

- Röntgensugár geometria, expozíciós értékek.
- Cső helyzete: fej vagy láb irányú, bal vagy jobb irányú forgatás.
- Cső szöge, feszültség, szűrés, képek száma, SID, mezőméret, felvételek száma percenként, cső áram, impulzus szélesség, átvilágítási mód (folyamatos, impulzus).
- DAP érték, DLP, CTDI, mirigydózis, bőrdózis
(kötelező valamilyen dózis kijelzés 21/2018 EMMI rendelet).
- Beavatkozás ideje.
- Nem, kor, súly, hossz, adott régió kerülete.

A sugárterhelés optimalizálása

- A kívánt diagnosztikai eredményt az ésszerűen elérhető legalacsonyabb sugárterheléssel kell megszerezni;

Országos érvényű diagnosztikai irányadó szintek megállapítása és alkalmazása

Rendszeres minőségbiztosítás és minőségellenőrzés.

Az orvosi sugárterhelés mértékének értékelése Páciens dózis felmérő program

- Adatgyűjtés
  - vizsgálati eljárások (száma, gyakorisága, betegforgalom, életkor és nemek szerinti megoszlása)
  - berendezések típusa
  - alkalmazott technikai paraméterek
- Mérési eredmények
  - bőrdózis, DAP értékek
- Dózis becslés
  - szervdózis, effektív dózis, kollektív effektív
- Értékelés

Minőségbiztosítás és minőségellenőrzés

Az engedélyes köteles gondoskodni a QA/QC intézkedések betartásáról, valamint a páciensdózis ellenőrzéséről.

- A napi QA/QC tevékenység végzése az engedélyes feladata.
- Az évenkénti QA/QC vizsgálatok
- A vizsgálatok megtörténtét a sugáregészségügyi hatóság ellenőrzi.
- **Átvételi- és állapotvizsgálat 21/2018. (VII.9.) EMMI rendelet**

Baleseti, nem tervezett, szándékolatlan vagy nem a tervezett szerint végrehajtott besugárzások

- Nyilvántartásuk kötelező.
- Jelentési kötelezettség.
- A kivizsgálás alapján helyesbítő intézkedéseket kell hozni.

Haladéktalanul jelenteni kell:

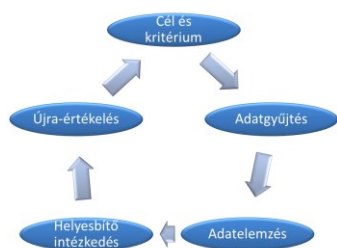
jelentős eseménynek minősülnek mindazok, amelyek az egyének szándékolatlan

- a) determinisztikus vagy irreverzibilis egészségkárosodáshoz vezetnek,
- b) végtagok vagy szervfunkciók végleges elvesztéséhez vezetnek,
- c) súlyos sztochasztikus sugárhatásnak kitétségéhez vezetnek,
- d) életük veszélyeztetését okozhatják,
- e) halálukat okozhatják, vagy
- f) sugárterhelését okozzák, azonban az alkalmatlan dózizás miatt a kezelés nem éri el a célját.

A népesség sugárterhelésének becslése

- EU elvárás: adatgyűjtés **minden** expozícióról
- Eddig: OEP adatok alapján: vizsgálat < páciens

Klinikai auditok

21/2018 EMMI rendelet

11. §

- (3) A berendezések üzemeltetésének sugáregészségügyi minőség-ellenőrző felügyeletét az NNGYK látja el.
- (4) Az NNGYK a (3) bekezdés szerinti felügyelet keretében a (2) bekezdés szerinti útmutató alapján
  - a) a klinikai célú első használatbavétel előtt átvételi vizsgálatot és
  - b) az átvételi vizsgálatot követően rendszeres időközönként állapotvizsgálatot végez.
- (5) Az engedélyes köteles a berendezéseken a klinikai célú első használatbavétel előtt átvételi vizsgálatot, később pedig **kétévente** – az 5. mellékletben meghatározott berendezések esetében **négyévente** – állapotvizsgálatot végeztetni az NNGYK-val.
- (6) Az engedélyes köteles a berendezésen állapotvizsgálatot végeztetni minden üzemképességet befolyásoló karbantartást követően.